

کسب و کارهای مسئولانه: سنجش سطح مسئولیت پذیری زیست محیطی صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی مطالعه موردی: خراسان رضوی

حمدالله سجاسی قیداری^{۱*}، حمید شایان^۲، امین فعال جلالی^۳

۱. استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد
۲. استاد گروه جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد
۳. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد

چکیده

ارتباط تنگاتنگ گردشگری روستایی و محیط‌زیست، یکی از نگرانی‌هایی است که همواره توجه‌ها را به خود جلب کرده است. در این میان، مسئولیت‌پذیری زیست محیطی علاوه بر کمک به دوام کسب و کارهای ایجاد شده یا از پیش موجود، به همان اندازه در حفظ محیط و جذب گردشگر اهمیت دارد. چراکه مسئولی‌ت‌پذیری زیست محیطی همان قدر که در راه اندازی کسب و کارهای روستایی اهمیت دارد به تداوم حیات اقامتگاه‌های ایجاد شده در روستا کمک خواهد کرد. بر این اساس، هدف این مطالعه بررسی مسئولیت‌پذیری زیست محیطی صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی روستایی می‌باشد. بنابراین جامعه آماری در پژوهش حاضر ۲۷ صاحب اقامتگاه بوم‌گردی در استان خراسان رضوی می‌باشد. پژوهش از نظر هدف کاربردی و به لحاظ روش انجام توصیفی تحلیلی است. تجزیه و تحلیل‌ها بر اساس داده‌های ترکیبی است که در بخش توصیفی این اطلاعات با استفاده از منابع کتابخانه‌ای جمع‌آوری و در بخش تحلیلی با استفاده از یافته‌های میدانی (تکمیل پرسشنامه و مصاحبه) به دست آمد که برای تحلیل اطلاعات از روش t -test همبستگی و رگرسیون خطی استفاده شد. نتایج نشان داد که بطور کلی مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی در بین صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی مورد مطالعه از سطح ایده‌آلی (بالتر از سطح متوسط ۳) برخوردار است. بر اساس نتایج مقایسه‌ای به دست آمده میانگین‌ها در آزمون t در دو گروه روستاییان و گردشگران، مشخص شد که صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی نسبت به محیط و جامعه روستایی، احساس مسئولیت‌پذیری بیشتری داشته‌اند. همچنین بر طبق آزمون همبستگی مشخص شد بین مسئولیت‌پذیری زیست محیطی و میزان اشتغال ایجاد شده (مستقیم، غیرمستقیم، محلی و غیرمحلی)، درآمد، تعداد گردشگران و درجه اقامتگاه ارتباط معنادار وجود دارد. در نهایت، در آزمون رگرسیون خطی مشخص شد که متغیرهای سن، تحصیلات و سطح درآمد صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی بر میزان مسئولیت‌پذیری زیست محیطی آن‌ها اثرگذار بوده است.

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۶/۲۴
تاریخ پذیرش: ۹۸/۱۲/۰۳

کلید واژه‌ها:

توسعه گردشگری،
مسئولیت‌پذیری، کسب و
کار گردشگری، کسب و
کار مسئولانه، اقامتگاه
بوم‌گردی

مقدمه

صنعت گردشگری در حال حاضر یکی از مهم‌ترین منابع درآمد، اشتغال و توسعه زیرساخت‌های اجتماعی و فرهنگی بشمار می‌آید که به صورت فراگیر و جهانی درآمد و تمامی جنبه‌های زندگی افراد را تحت تأثیر قرار داده است (Christou & Sharpley, 2019: 39). امروزه از گردشگری به عنوان کاتالیزوری کارآمد برای بازسازی و توسعه اقتصادی و اجتماعی یاد می‌شود. به طوری که در بسیار از کشورهای در حال توسعه در جهت رفع چالش‌های موجود از گردشگری به عنوان راه‌حلی

کارآمد استفاده می‌کنند (Sharpley, 2002: 233). در همین راستا یکی از مهم‌ترین انواع گردشگری که می‌تواند باعث رونق گردشگری داخلی شود، گردشگری روستایی می‌باشد که از دهه ۱۹۵۰ به بعد مطرح شد. گردشگری روستایی به عنوان یک راهبرد اساسی می‌تواند با برنامه‌ریزی اصولی و شناسایی مزیت‌ها و محدودیت‌های روستاها، نقش موثری در توسعه و تنوع‌بخشی به اقتصاد منطقه‌ای برعهده داشته باشد (Shang & antestis, 2014). با توجه به اینکه بخش عمده‌ای از افراد کم درآمد و فقیر در نواحی روستایی زندگی می‌کنند، رونق گردشگری می‌تواند به ایجاد اشتغال و درآمد، فراهم شدن خدمات زیربنایی و تنوع‌بخشی به فعالیت‌های اقتصاد روستایی، رونق صنایع دستی و افزایش آگاهی منجر گردد (Butler & et al, 1997: 22). امروزه خدمات ارائه شده به گردشگران روستایی به اشکال گوناگونی در روستا نظیر خانه‌های دوم، مناظر و جلوه‌های طبیعی، رستوران‌ها، مجتمع‌های تفریحی، اقامتگاه‌های بوم‌گردی وجود دارد که سبب توسعه فعالیت‌های گردشگری در این نواحی شده است (Macleod & Gillespie, 2010). در این بین اقامتگاه‌های بوم‌گردی یکی از مهمترین جنبه‌های گردشگری روستایی به شمار می‌روند که خدماتی از قبیل برگزاری جشن‌های بومی، طبخ غذای سنتی، کاربرد تزئینات بومی در بنا، ایجاد محیطی خاطره‌انگیز، طراحی فضای ساده زیستی و موارد مشابه را به گردشگران ارائه می‌دهند (Saka & et al, 2009). اقامتگاه‌های بوم‌گردی یکی از ارزشمندترین مکان‌ها در روستاهای گردشگری است که به شیوه‌های بومی طراحی و بر این مبنا پایه‌گذاری شده‌اند که کمترین اثر منفی را بر طبیعت و فرهنگ منطقه داشته باشند (Erdem & Tetik, 2013). در این راستا، صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی به‌عنوان متولیان اصلی امر، لازم است تعهدات زیست‌محیطی در برابر محیط پیرامون را رعایت کنند (kasim, 2006). همچنین یکی از پیش فرض‌های تأیید کننده اثرات مثبت اقامتگاه، رعایت اصول و استانداردهای موجود در زمینه زیست محیطی از سوی صاحبان آن‌ها است که مسئولیت‌پذیر بودن صاحبان اقامتگاه‌ها نقشی بسیار مهم در این امر دارد. چراکه بازخوردهای مثبت گردشگری روستایی به طور فزاینده‌ای با رفتار مسئولانه در ارتباط بوده و عدم رعایت آن به معنای تخریب محیط زیست، از بین رفتن منابع، آلودگی محیط و بطور کلی ناپایداری محیط است (Rodríguez & et al, 2007: 824). صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی روستایی در حال حاضر مسئول اصلی عواقب مثبت و منفی مهمانان اقامتگاه در روستاهای هدف گردشگری و محیط زیست پیرامون آن می‌باشد و بی‌توجهی به این مسئله، تأثیر منفی و جبران‌ناپذیری بر محیط زیست روستایی دارد (Budeanu, 2005: 90). با توجه به تأثیر اقامتگاه‌های بوم‌گردی در محیط، رعایت اصول زیست‌محیطی در بین صاحبان اقامتگاه ضروری بنظر می‌رسد (Adriana, 2009: 2004). لذا، پژوهش حاضر در راستای بررسی مسئولیت‌پذیری زیست محیطی صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی نسبت به جامعه میزبان و مهمان در استان خراسان رضوی می‌باشد که مسئولیت‌پذیری زیست محیطی صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی چه میزان بوده و صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی خود را بیشتر نسبت به گردشگران مسئولیت‌پذیر می‌دانند یا روستاییان بومی؟ و همچنین مشخص نماید اثرگذاری متغیرهای صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی (سن، تحصیلات و درآمد) بر سطح مسئولیت‌پذیری زیست محیطی به چه میزان می‌باشد؟

ادبیات موضوع

پیشینه تحقیق

با توجه به اهمیت مباحث زیست-محیطی در گردشگری به ویژه به نقش مهمان‌نوازی، تاکنون مطالعات متعددی در این حوزه انجام شده است که در ادامه به نمونه‌ای از مهمترین تحقیقات اشاره شده است. نتایج مطالعه کاسیم (۲۰۰۷) نشان‌دهنده این است که هتل‌ها و اقامتگاه‌ها مهم‌ترین بخش در صنعت گردشگری به حساب می‌آیند و به طور مستقیم با محیط و فضاهای پیرامون خود در ارتباط هستند و مسئول‌پذیر بودن از سوی مدیران سبب بالا رفتن میزان رضایت مشتریان و ساکنین بومی می‌شود. چراکه این عمل هم به حفظ زیبایی‌های محیط کمک کرده و هم این که سایر شرکت‌ها و بخش‌های گردشگری را به رعایت قوانین زیست محیطی سوق می‌دهد. رودریگز و همکاران (۲۰۰۷) نیز در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که وابستگی شدیدی بین رونق صنعت هتل داری و رعایت مسئولیت‌پذیری زیست محیطی وجود دارد. اردوغان و توسان (۲۰۰۹) به این نتیجه رسیدند که مؤسسات گردشگری عملکرد پایینی در بهره‌وری انرژی، حفاظت از آب، مدیریت زباله‌های تولید شده،

ارتباطات و همچنین دانش لازم را در زمینه رعایت اصول حفاظت از محیط زیست ندارند. بطور کلی اقامتگاه‌های گردشگری باید به منظور حفظ یکپارچگی زیست محیطی در مناطق حفاظت شده، نسبت به استخدام نیروهای مسئول و حساس در زمینه‌های مدیریتی و زیست محیطی اقدام نمایند. همچنین در مطالعه‌ای که لوپز-گاررو (۲۰۱۱) انجام داد، مشخص شد که عملکرد مدیران هتل‌های گردشگری بر اساس الگوهای حفاظت از محیط زیست پایه گذاری شده است و بین ادراک آن‌ها از محیط زیست و توجه آن‌ها به محیط رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین نتایج نشان داد عملکرد مثبت زیست محیطی مدیران گردشگری توسعه عملکرد مالی را به دنبال داشته است. همچنین در مطالعه دیگر که تورکی (۲۰۱۱) انجام داد مشخص شد مدیران هتل‌های گردشگری اطلاعات مفیدی در زمینه محیط زیست اطراف خود دارند که این اطلاعات برای ایجاد مزیت رقابتی هتل‌ها بسیار مهم است چراکه این اطلاعات منجر به افزایش حساسیت در زمینه حفظ محیط و منابع می‌شود و افزایش رضایت مشتریان و کارکنان را به دنبال داشته است. دیوید (۲۰۱۱) در تحقیق خود نشان داد که حفاظت از گردشگری پایدار یک وظیفه دوگانه است. زیرا هم سرمایه گذاران و هم جامعه باید به آن توجه کافی داشته باشند. در واقع اکولوژی گردشگری به طور طبیعی به توسعه گردشگری مناطق روستایی بر اساس منابع طبیعی، اجتماعی و فرهنگی محلی کمک می‌کند. با این وجود انتظار می‌رود که بازیگران این سیستم، یعنی صاحبان کسب و کارها و گردشگران، باید یک فعالیت گردشگری پایدار فعال و مسئولانه را ادامه دهند. وانگ و باکلی (۲۰۱۰) نشان دادند که توجه مدیران و صاحبان کسب و کارهای گردشگری به ابعاد زیست محیطی منجر به کاهش آلودگی‌های محیطی، افزایش تعداد گردشگر، کاهش آتش سوزی‌ها، مقابله با تهدیدات انسانی، اختصاص بخشی از درآمد حاصل از گردشگری به محیط زیست، افزایش سرمایه‌های اجتماعی، فراهم آوری امکانات و خدمات گسترده و ... شده است. کووان و آکان (۲۰۱۲) در پژوهش خود نشان دادند که برخی نگرش‌ها به طور مشترک به ویژه نگرش مزایای گردشگری در ایجاد شغل و درآمد، در بین جامعه محلی و صاحبان گردشگری متفاوت می‌باشد، به این صورت که صاحبان کسب و کار گردشگری به استفاده بیش از حد از جنگل‌ها، مراتع و مناظر بکر طبیعی دارند. اما جامعه محلی و روستایی عمدتاً در مقابل آن‌ها واکنش نشان می‌دهند و از محیط اطراف خود حمایت می‌کنند، چرا که مباحث پایداری محیطی برای روستاییان از اهمیت بالاتری برخوردار است. مولینا آدرین و همکاران (۲۰۱۵) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که مدیریت کیفیت و مدیریت زیست محیطی منجر به بهبود مزیت رقابتی در هزینه‌ها و درآمدهای گردشگری می‌شود. علاوه بر این، هتل‌های گردشگری با اجرای برنامه‌های زیست محیطی، موانع کمتری در رسیدن به مدیریت عملکردی پیدا می‌کنند. نتایج تحقیقی که هان و همکاران (۲۰۱۶) انجام دادند نشان داد که ادراکات صاحبان کسب و کارهای گردشگری نسبت به تغییرات اقلیمی و تجربیات توریستی بر روی اهداف رفتار زیست محیطی آن‌ها تاثیر مثبت می‌گذارد و عملکرد گردشگران و رفتار آن‌ها را تحت تاثیر قرار می‌دهد. به طور کلی توسعه گردشگری مسئولانه منجر به کاهش اثرات محیطی به عنوان عواقب نامطلوب فعالیت‌های گردشگری شناخته می‌شود. ژانگ و همکاران (۲۰۱۶) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که مسئولیت‌پذیری مدیران گردشگری نسبت به پیامدهای زیست محیطی توسعه گردشگری از دوجنبه مثبت (حفاظت از محیط) و منفی (فاجعه) قابل شناسایی است. نتایج همچنین نشان می‌دهد که علاقه‌مندی فردی (شخصی) مدیران به محیط زیست نقش میانجی در بروز رفتارهای مسئولانه ایفا می‌کند که می‌تواند به سیاست مدیریت محیط در داخل و خارج از حوزه گردشگری کمک کند. مطالعه کیمارو و نودلوو (۲۰۱۷) نشان می‌دهد که زمینه‌های لازم برای توسعه و رونق گردشگری و کاهش فقر در نواحی محروم، تنها در قالب مشارکت همه اقدار (مردم محلی و صاحبان کسب و کار) امکان‌پذیر می‌باشد که این امر عمدتاً از طریق مسئولیت‌پذیری زیست محیطی و اجتماعی فراهم می‌شود. به همین ترتیب در این پژوهش مشخص شد که مسئولیت‌پذیری زیست محیطی و اجتماعی یکی از پیش فرض‌های اصلی توسعه فعالیت‌های توریستی می‌باشد. نتایج تحقیق سو و همکاران (۲۰۱۷) نشان داد که احساسات گردشگران نسبت به محیط زیست و میزان تخریب آن بر انتخاب مجدد آن مکان به عنوان مقصد گردشگری تاثیر بسیار زیادی داشته است. در این زمینه نیز یافته‌های به دست آمده نشان داد: یکی از متغیرهای مهم در رونق فعالیت‌های گردشگری مسئولیت‌پذیر بودن زیست محیطی جامعه میزبان بوده است که به طور قابل ملاحظه‌ای در شناسایی مقصد توریست‌ها تاثیر گذاشتند. کولز و همکاران (۲۰۱۷) در مطالعه خود نشان دادند رابطه مثبتی بین عملکردهای محیطی و اقتصادی در بین شرکت‌های گردشگری وجود دارد که این امر ناشی از رعایت مسئولیت‌پذیری

زیست محیطی صاحبان گردشگری می‌باشد که پایداری گردشگری را به دنبال داشته است. همچنین مشخص شد که رعایت اصول زیست محیطی از سوی صاحبان کسب و کارهای گردشگری منجر به افزایش جذب اعتبارات سبز از سوی دولت، کنترل هزینه‌های زیست محیطی و ایجاد ارزش افزوده در این زمینه می‌گردد. نتایج مطالعه هورث و بیرکی (۲۰۱۸) نشان داد که توسعه فعالیت‌های گردشگری مجارستان تا میزان زیادی به مسئولیت‌پذیری زیست محیطی و اجتماعی مدیران بستگی دارد که سیستم‌های زیست محیطی را تحت تأثیر قرار می‌دهند. بطور کلی مسئولیت‌پذیری زیست محیطی در سطح گسترده‌ای منجر به کاهش تولید زباله، کاهش رقابت‌های مخرب، شناسایی اثرات گردشگری بر محیط و جامعه، کنترل جمعیت و فشار جمعیت بر محیط و ... می‌گردد. همانطور که از بررسی پیشینه پژوهش مشخص است، تاکنون مطالعه مستقیمی در ارتباط با موضوع انجام نشده است. از طرف دیگر اهمیت توسعه گردشگری در مناطق روستایی، سبب بی توجهی به اثرات توسعه گردشگری روستایی شده و مسائلی که در این رابطه به وجود آمده است، بررسی مسئولیت‌پذیری صاحبان گردشگری را ضروری می‌کند. بر این اساس مطالعه حاضر نیز به بررسی مسئولیت‌پذیری زیست محیطی صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی روستایی می‌باشد که تاکنون کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

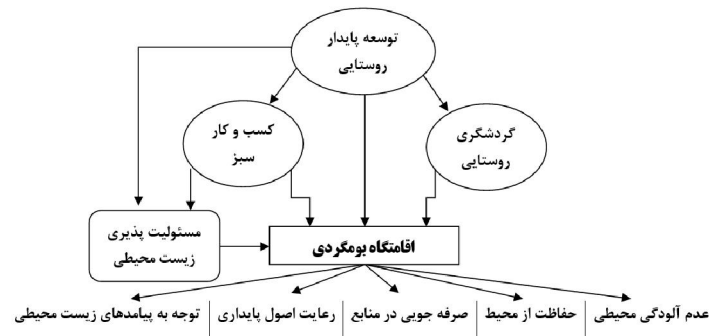
مبانی نظری

با فرض این که کارآفرینان بخش گردشگری با انگیزه شخصی اقدام به راه‌اندازی کسب و کار می‌کنند، بنابراین چگونگی مشارکت آنها در فرآیند حفظ محیط به عنوان وسیله‌ای برای کسب سود تبیین می‌شود (Cohen & Winn, 2007). از اینرو، وجود رقابت و انگیزه‌های کسب سود در فعالیت‌های اقتصادی منجر به توسعه کسب و کارهایی شد که در راستای محیط و اجتماع باشند که تبیین کننده چگونگی مشارکت کارآفرینان در فرآیند توسعه پایدار است. بنابراین کسب و کارهایی که علاوه بر سود اقتصادی، به اصول و استانداردهای زیست محیطی و اجتماع‌پذیری توجه داشته باشند، جزو کسب و کارهای مسئولانه باشند. در واقع کسب و کارهای مسئولانه مشخصاً جهت کاهش خسارات به محیط اطراف بوده و در راستای افزایش شهرت و اعتبار کسب و کارها قرار دارند (Larson, 2000). کسب و کارهای مسئولانه عمدتاً تحت عناوین مختلف تولید پاک‌تر، غیر مادی شدن، اکولوژی صنعتی، و رهیافت‌های مبتنی بر بهبود کارآیی محیط‌زیست شناخته می‌شوند و تمرکز اولیه اینگونه کارها بر کاهش تولیدات مضر است (Parrish, 2010).

اغلب تصورات نادرست گذشته در مورد جاذبه‌های طبیعی به عنوان یک محیط غیرقابل تغییر، منجر به کاهش رعایت ملاحظات زیست محیطی و مسئولیت‌پذیری در برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری شد و تا اواخر دهه ۱۹۸۰، صنعت گردشگری برنامه‌های خود را در راستای رسیدن به اهداف پایداری دنبال نمی‌کرد. اما پس از نمایان شدن آثار تخریب‌های گسترده انسان در طبیعت پس از دهه ۱۹۸۰ مباحث پایداری و مسئول پذیر بودن در برابر محیط بیش‌از پیش مورد توجه برنامه ریزان و گردشگران قرار گرفت (Elkington & et al, 2002, Utting, 2000, Welford, 2016). مسئولیت‌پذیری زیست محیطی مجموعه وظایف و تعهداتی است که یک گروه یا سازمان بایستی در جهت حفظ و مراقبت و کمک به جامعه‌ای که در آن فعالیت می‌کند، انجام دهد. مسئولیت‌پذیری زیست محیطی، موجب بالا رفتن تعهد نسبت به اجرای اقداماتی مانند گردشگری می‌شود که علاوه بر منافع فردی، موجب بهبود و حفاظت از محیط‌زیست می‌شود و دولت‌ها همواره درصد هستند تا با اتخاذ راهکارهایی، زمینه شکل‌گیری و ارتقای آن‌را در کشور فراهم آورند (Brohman, 1996: 49). بنابراین مسئولیت‌پذیری زیست محیطی، مجموعه کنش‌های افراد جامعه نسبت به محیط‌زیست است که در یک طیف وسیع از احساسات، تمایلات و آمادگی‌های خاص برای رفتار نسبت به محیط‌زیست را شامل می‌شود. به عبارت دیگر، مسئولیت‌پذیری زیست محیطی، اخلاق استفاده از محیط، تخصیص، بهره‌برداری و حفظ منابع است و در درجه اول بر حفظ سلامت محیط طبیعی و در درجه دوم بر حفاظت از فرهنگ جامعه محلی متمرکز است (ISO, 2015). مسئولیت‌پذیری زیست محیطی یکی از با سابقه‌ترین شاخصه‌های اخلاق کاربردی است که درباره چگونگی رفتار انسان با محیط بحث می‌کند و به مسائلی همچون نوع رابطه انسان با محیط زیست، شناخت طبیعت از سوی انسان، احساس مسئولیت نسبت به آن، حفاظت از منابع طبیعی و... می‌پردازد (Fahlquist, 2008). مسئولیت‌پذیری زیست محیطی، بخشی از مفهوم گسترده اخلاق و رفتار زیستی است، ارزش طبیعت و محیط زیست و زندگی

پایدار در توازن و هماهنگی با طبیعت است که نه تنها لازمه احترام متقابل بین انسان‌ها، بلکه تمام مخلوقات است (Saka & et, 2009: 2475). با توجه به اینکه گردشگری از جمله فعالیت‌هایی است که به طور مستقیم با محیط و طبیعت در ارتباط است، لذا مفهوم مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی در این مقوله جایگاه بالایی دارد. زیرا با افزایش تغییر در تقاضای گردشگری، جنبه‌های زیست‌محیطی خدمات گردشگری بیش از گذشته مورد توجه گردشگران در جامعه میزبان قرار گرفته است (Oviedo & et al, 2008: 105). از سویی دیگر گردشگری روستایی در بستر محیط جغرافیایی طبیعی صورت می‌گیرد. این محیط متشکل از عواملی است که به نوعی بر گردشگری تاثیر گذار است و از آن تاثیر می‌پذیرد. بنابراین گردشگری روستایی و محیط طبیعی در هم آمیخته اند و فعالیت‌های گردشگری در این محیط انجام می‌پذیرد. ذینفعان گردشگری روستایی از خدمات گردشگری در مقصد استفاده می‌برند. بنابراین اثرات گردشگری از نظر فضایی عمدتاً بر محیط زیست متمرکز است. به نظر دیویسون (۱۹۹۶) با توجه به نقش تفریح و گشت و گذار در طبیعت، فعالیت‌های گردشگری اثرات خاصی را بر محیط می‌گذارند (Choi & Sirakaya, 2006). لذا، کلیه افرادی که در حوزه‌های گردشگری روستایی در حال ارائه خدمات به گردشگران هستند، ضرورت دارد به اصول زیست محیطی در چارچوب کسب و کارهای مسئولانه توجه داشته باشند.

اقامتگاه‌های بوم‌گردی یکی از عناصر و خدمات نوین کلیدی در فرایند توسعه زمینه‌های گردشگری روستایی می‌باشد که از اهمیت بسیار بالایی در پایداری جوامع روستایی برخوردار است (Aluchna, 2010: 614). زیرا اقامتگاه‌های بوم‌گردی عمدتاً در محیط‌های جغرافیایی بکر طبیعی و سکونتگاه‌های انسانی بومی احداث شد و در تلاش برای حفظ فرهنگ بومی و محیط زیست در عین گسترش فعالیت گردشگری روستایی می‌باشد. بنابراین صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی باید تلاش‌های خود را برای حفاظت از محیط زیست و جوامع محلی در مقیاس محلی جهت کاهش خطرات و تهدیدات زیست‌محیطی مبذول دارند. زیرا استفاده مطلوب از محیط می‌تواند ضمن افزایش تعداد گردشگر و جلب رضایت مردم محلی باشد و عدم توجه به آن منجر به مسائلی می‌گردد که برنامه‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی روستا را با مخاطره روبه رو سازد (Melgar, 2013). به طور کلی تبلور مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی صاحبان اقامتگاه‌ها به عنوان یک اصل ارزشمند و حیاتی به شمار می‌رود که سبب کاهش آسیب‌پذیری به محیط طبیعی روستاها می‌گردد. این مسئولیت‌پذیری زیست محیطی می‌تواند همزمان نسبت به جامعه محلی و گردشگران باشد. به طوریکه از طریق حفظ استانداردها، کمترین آسیب به محیط زیست روستا وارد شده و از طرف دیگر خدمات منطبق با اصول زیست محیطی به گردشگران ارائه شود.

شکل ۱- مدل مفهومی تحقیق

روش شناسی تحقیق

باتوجه به این که پژوهش حاضر مسئولیت‌پذیری اقامتگاه‌های بوم‌گردی را مورد بررسی قرار می‌دهد از نظر روش بررسی توصیفی و تحلیلی می‌باشد و اطلاعات لازم از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی بدست آمده است. بنابراین، جامعه آماری پژوهش را تمامی اقامتگاه‌های بوم‌گردی در استان خراسان رضوی تشکیل می‌دهد و نمونه‌های تحقیق از بین صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی و به روش تمام شماری است. بنابراین، صاحبان ۲۷ اقامتگاه بوم‌گردی در ۱۹ روستای گردشگری مورد ارزیابی قرار گرفت. بررسی نشان داد که روستاهایی که در آنها اقامتگاه بوم‌گردی احداث گردیده عمدتاً دارای جاذبه‌های طبیعی و انسانی فراوانی از جمله جاذبه‌های طبیعی (وجود چشم‌اندازها، باغات و ...)، معماری (بناهای قدیمی، حمام تاریخی، نوع بافت

مسکونی و...، فرهنگی(گویش و لهجه‌های خاص محلی، صنایع دستی) و تاریخی(قبرستان‌ها، سنگ نوشته‌ها و...) در تمامی روستاهای مورد مطالعه وجود دارد که این خود نقطه قوتی در جذب گردشگر می‌باشد(جدول ۱).

شاخص‌های پژوهش به روش کتابخانه‌ای استخراج شد که در نهایت ۲۰ شاخص در قالب ۵ مولفه دسته بندی شد و اطلاعات به صورت میدانی از بین صاحبان اقامتگاه‌ها مورد بررسی جمع آوری شد. همچنین در روش میدانی، در ابتدا سوالات طرح شده پس از تأیید روایی توسط کارشناسان حوزه گردشگری، در قالب ابزار پرسشنامه در طیف لیکرت(خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد) در بین نمونه‌ها توزیع و تکمیل شد. پایایی پرسشنامه مورد نظر از طریق آلفای کرونباخ در نرم افزار SPSS با مقدار ۰/۸۴، به دست آمد که نشان از مطلوبیت بالای مولفه‌ها دارد(جدول ۱).

جدول ۱- ابعاد و مولفه‌های پژوهش

مولفه	تعداد شاخص	ضریب پایایی	رفرنس
عدم آلودگی محیط زیست	۶	۰/۷۵	Seroka-Stolka (2013)
حفاظت از محیط زیست	۵	۰/۶۹	CSR Report(2017)
صرفه جویی در مصرف منابع	۴	۰/۸۲	Saka & et al(2009)
رعایت اصول پایداری محیط	۳	۰/۹۰	Whang & Woolee(2006)
ارزیابی پیامدهای زیست محیطی	۲	۰/۷۳	Han & et al(2016)

برای تحلیل و شناسایی وضعیت موجود مسئولیت پذیری زیست محیطی(با دامنه تغییرات میانگین عددی ۱ تا ۵) در بین صاحبان اقامتگاه‌های بوم گردی، آزمون t تک نمونه‌ای انجام شد. همچنین با استفاده از آزمون همبستگی و رگرسیون خطی، شدت ارتباط و اثرگذاری بین بعد مسئولیت پذیری زیست محیطی و ویژگی‌های فردی صاحبان اقامتگاه‌های بوم گردی استفاده شده است.

منطقه مورد مطالعه

با توسعه گردشگری و سفر در استان خراسان رضوی، نیاز به محل‌هایی برای اسکان بیشتر و همچنین انگیزه توزیع گردشگران در پهنه جغرافیایی استان ضرورت پیدا کرد. لذا، با گسترش روند گردشگری در طی این سال‌ها، اقامتگاه‌های بوم گردی متعددی در روستاهای گردشگری استان تاسیس شد. تمام این اقامتگاه‌ها زیر نظر سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری با هدف حفظ و پاسداشت فرهنگ بومی و سنتی هر منطقه و ارائه خدمات اسکان و راحتی و آسایش به گردشگران ساخته شده است. اقامتگاه‌های بوم گردی در محیط‌های طبیعی و بومی با رعایت بالاترین سطح ممکن ضوابط زیست محیطی و به شکلی سازگار با معماری بومی، بافت تاریخی و سیمای طبیعی روستا تاسیس شده و ضمن حداکثر تعامل با جامعه محلی و توجه به اقلیم، زمینه حضور گردشگران را با کیفیتی قابل قبول و تعریف شده فراهم می‌نمایند. این اقامتگاه‌ها به عنوان هتل موزه‌های^۱ محلی با معماری سنتی هستند که نمایش دهنده سبک زندگی و معماری سنتی در جامعه روستایی‌اند. این شرایط علاقه‌مندی گردشگران به اسکان و ماندگاری در آن‌ها را بیشتر کرده است(جدول ۲). اغلب اقامتگاه‌ها تاسیس شده، در روستاهای با پتانسیل و ظرفیت گردشگری به عنوان فرصت‌های بالقوه می‌باشد.

جدول ۲- ویژگی‌های اقامتگاه‌های بوم گردی در استان خراسان رضوی

نام شهرستان	نام اقامتگاه	نام روستا	جاذبه‌های منحصر به فرد روستا	درجه	فاصله از شهر	مدیریت	ظرفیت پذیرش سالانه
بجستان	آصف	مزار	معماری و بافت سنتی، آثار تاریخی، قلعه کهنه، مسجد قدیمی	۳	۲۰	بومی	۱۴۶۰۰
بردسکن	سبزی	کبودان	بافت مسکونی قدیمی، منطقه حفاظت شده،		۱۸		۱۰۹۵۰

^۱ - Hotel museum

۱۰۹۵۰				کوپر، برج		بی بی بانو	
۱۰۹۵۰						سرکمر	
۱۱۶۸۰	۱۳			درخت کهن، باغات سبز	حصار سرخ	ماژان	بینالود
۱۰۹۵۰	۲۹	۲		جاذبه‌های طبیعی، باغات، بافت مسکونی تاریخی، قلعه، قبرستان قدیمی	کنگ	کنگ کهن	
۷۳۰۰	۱۵	۳		آبشار رود معجن، قلعه کهن قدیمی	رود معجن	شودالون	تربست حیدریه
۹۱۲۵	۱۷			بافت تاریخی روستا	رازی	حموی	جوین
۲۵۵۰۰	۷	۱		برج تاریخی، رودخانه، یخدان و حمام تاریخی	رادکان	ارگ رادکان	چناران
۱۰۹۵۰		۳				کهندژ	
۷۳۰۰	۲۵			کوپر نمک، بافت تاریخی، آب انبار و مسجد جامع، کوپر	جعفرآباد	اشنو	خلیل آباد
۱۴۶۰۰	۵			مدرسه قدیمی، حمام تاریخی، بنای یادبود، آب انبار، قلعه، آسباد، تفرجگاه، کوچه باغ	خرگرد	گیائیه	خواف
۷۳۰۰	۳۵			کاروانسرا، یخچال، قلعه کهنه، چاپارخانه، حمام سنتی، آب‌انبار	زعفرانیه	زعفرانیه	سبزوار
۱۲۷۷۵	۱۵			قنات، رودخانه، آبشار	طبس	ننه کلو بابا کلو	
۱۸۲۵۰	۱۰			قلعه تاریخی، بافت کهن روستا	طرق	چشمه نقره	کاشمر
۱۴۶۰۰	۱۳			خانه‌های قلعه ای، جاذبه‌های کوهستانی، کارگاه‌های قالی بافی	ایور	بادام	
۷۳۰۰	۳۲			رودخانه دائمی، کوهستان	چهارراه	خانه پدری	کلات
۱۸۲۵۰	۱۰	۲		خانه های قدیمی بادگیردار، حوضخانه، قلعه، حمام، مسجد و آب انبار	ریاب	قوامیه	گناباد
۱۴۶۰۰		۳				خالو عیسی	
۱۲۷۷۵						خواجه ابومنصور	
۱۲۷۷۵						ریو	
۱۴۶۰۰	۳۰			آثار باستانی و کاروانسرا، بادگیر، پارک جنگلی، قبرستانی قدیمی	قوژد	غور	
۱۴۶۰۰						عارف و ماهرخ	
۱۴۶۰۰	۵۵	۲		قلعه، قبرستان، گبرها، کاروانسرای قدیمی، غار، دیواره‌های صخره نوردی، قنات تاریخی	درخت سپیدار	جاده ابریشم هفت سنگ	مشهد
۱۴۶۰۰	۱۲			رودخانه، باغات، جاذبه‌های کوهستانی	خانرود	باراب	
۹۱۲۵	۲	۳		بقعه تاریخی، خانه‌های قدیمی	جوری	جوری	نیشابور

مأخذ: سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان خراسان رضوی، ۱۳۹۸

تجزیه و تحلیل

جدول زیر آمار توصیفی مربوط به صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی خراسان رضوی را نشان می‌دهد که بیانگر پارامترهای توصیفی همچون تحصیلات، سن، درآمد و... به صورت مجزا می‌باشد. از نظر شرایط سنی نتایج نشان داد که ۳/۷ درصد بین ۲۰ تا ۳۰ سال، ۳۳/۳ درصد بین ۳۱ تا ۴۰ سال، ۵۵/۶ درصد بین ۴۱ تا ۵۰ سال و ۷/۴ درصد بین ۵۱ تا ۶۱ سال قرار دارند. باتوجه به این که مدیریت اقامتگاه بوم‌گردی سختی‌ها و مشکلات فراوانی به همراه دارد، لذا عمده چارچوب مدیریتی اقامتگاه‌های مورد مطالعه را مردان شکل می‌دهند. اغلب صاحبان اقامتگاه نیز بومی روستا هستند و دسترسی مناسبی به امکانات عالی آموزشی نداشته‌اند، به لحاظ شرایط تحصیلی مشخص شد افراد دارای مقطع دیپلم و فوق دیپلم از سایر گروه‌ها بیشتر می‌باشد که از بین افراد در مقاطع عالی تنها کمتر از ۸ درصد زمینه تحصیلی آن‌ها با گردشگری مرتبط بوده است که

این نشان می‌دهد صاحبان اقامتگاه‌ها به طور تخصصی و حرفه‌ای در زمینه اخلاق گردشگری و فعالیت‌های وابسته تحصیلات دانشگاهی نیاموخته‌اند. اما سابقه سکونت در روستا سبب شده که تقریباً بیشتر صاحبان اقامتگاه‌ها در گروه‌ها و فعالیت‌های داوطلبانه روستایی از قبیل شرکت در جلسات حل مشکلات روستا، عضویت در سمن‌های حفاظت از محیط زیست، مشارکت در شورای روستایی و ... فعالیت داشته باشند. اماکن گردشگری طبق قوانین و مقررات لازم است اصول و استانداردها را رعایت کنند، این مورد در زمینه ساختمان اقامتگاه‌های باتوجه به اینکه بیشتر به شیوه بومی و محلی ساخته شده‌اند تا سبک‌های جدید، تنها ۳۷ درصد باقوانین موجود همخوانی و مطابقت دارد. از جمله ویژگی‌هایی که در افزایش تعداد ورودی گردشگران خارجی و داخلی اقامتگاه‌ها تأثیر دارد، درجه اقامتگاه می‌باشد که این درجه بندی بر اساس اصول استاندارد هر اقامتگاه (وضعیت دسترسی به خدمات زیرساختی، دسترسی به شبکه‌های تلفن همراه، امکانات سرمایشی و گرمایشی و راه آسفالتی و خدمات بهداشتی) توسط سازمان میراث فرهنگی تعیین می‌شود. از بین اقامتگاه‌ها تنها اقامتگاه ارگ رادکان دارای درجه ۱ است. همچنین از مهم-ترین راه‌های تعداد گردشگران اطلاع‌رسانی و تبلیغات بوده که این مهم از طریق پیام‌رسان‌های تلگرام، سایت‌های اینترنتی، اینستاگرام و اطلاع‌رسانی محیطی (بنر، تابلوها و ...) مورد توجه قرار گرفته است. از نظر فاصله به نزدیک‌ترین شهر مشخص شد بیش از نیمی از اقامتگاه‌ها (۶۴/۱) در فاصله کمتر از ۲۰ کیلومتری شهرها قرار گرفته‌اند. از نظر تعداد مهمان ورودی به هریک از اقامتگاه‌ها مشخص شد که ۵۵/۶ درصد در هفته بیش از ۵۰ مهمان دارند که هزینه اقامت برای هرکدام متفاوت می‌باشد بطوریکه بیشترین میزان قیمت به اقامتگاه ارگ رادکان با نرخ ۸۵۰۰۰ تومان و کم‌ترین آن به اقامتگاه بی بی بانو با قیمت ۲۰۰۰۰ تومان اختصاص دارد که این قیمت در ایام مختلف سال باتوجه به مناسبت‌ها متغیر است.

جدول ۳ - یافته‌های توصیفی پژوهش

گروه سنی	درصد	جنسیت	درصد
۲۰ الی ۳۰ سال	۳/۷	زن	۳۷
۳۱ الی ۴۰ سال	۳۳/۳	مرد	۶۳
۴۱ الی ۵۰ سال	۵۶/۶	سطح تحصیلات	
۵۱ الی ۶۰ سال	۷/۴	سیکل	۲۲/۲
ایمن بودن در برابر مخاطرات		دیپلم	۵۵/۶
ایمن شده	۳۷	فوق دیپلم	۱۸/۵
ایمن نشده	۶۳	لیسانس	۴
ارتباط رشته تحصیلی با گردشگری		ورود گردشگر به هر یک از اقامتگاه‌ها	
مرتبط با گردشگری	۸	کمتر از ۵۰ گردشگر در هفته	۴۴/۴
غیرمرتبط با گردشگری	۹۲	بین ۵۰ تا ۱۰۰ گردشگر در هفته	۵۵/۶
درجه اقامتگاه		درجه ۱	۰/۰۳
		درجه ۲	۱۸
		درجه ۳	۷۴

همچنین مشخص شد که ۸۰ درصد صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی از تسهیلات (نقدی و غیرنقدی) که از سوی دولت ارائه می‌شود بهره‌مند بوده‌اند. بررسی سطح اشتغال نشان می‌دهد که ۶۰۲ مورد اشتغالزایی صورت گرفته که ازین تعداد ۲۳ درصد اشتغال مستقیم و ۷۷ درصد اشتغال غیر مستقیم به وسیله اقامتگاه‌های بوم‌گردی بوده است. باتوجه به اینکه ماندگاری و رونق فعالیت‌های گردشگری به طور مستقیم به طبیعت و کیفیت استفاده از آن دارد، لذا توجه به محیط زیست امری ضروری است. در این مطالعه نیز میانگین شاخص‌ها نشان داد که صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی تاحد زیادی اصول لازم را رعایت کرده‌اند که در این میان باتوجه به بحث کمبود منابع آبی در روستا و خشکسالی، متغیر استفاده بهینه از منابع آب با میانگین ۴/۶۶ بالاترین امتیاز و عدم استفاده از ظروف پلاستیکی در پذیرایی‌ها به دلیل راحت بودن سرو غذا و نوشیدنی در ظروف پلاستیکی و عدم احتیاج به شستشوی مجدد آن، کمترین میانگین (۳/۷۷) را به دست آورده است. در کل مقدار میانگین‌ها نشان دهنده میزان قابل قبول سطح مسئولیت‌پذیری در بین صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی نسبت به گردشگران و جامعه محلی می‌باشد. بررسی میانگین شاخص‌ها نشان داد از ۲۰ متغیر مورد بررسی تمامی موارد بالای حد متوسط (۳) می‌باشند. همچنین بررسی

میانگین‌ها در بین شاخص‌های پژوهش نشان داد که صرفه‌جویی در منابع بالاترین میانگین به صرفه‌جویی منابع و کمترین آن به ارزیابی پیامدهای زیست محیطی اختصاص پیدا کرده است.

جدول ۴- میانگین شاخص‌های پژوهش

شاخص‌ها	متغیر	منتفع	میانگین	میانگین شاخص	انحراف از معیار
عدم آلودگی محیط	مدیریت زباله‌ها و تفکیک آن	روستایی	۴/۳۳	۴/۳۹	۰/۵۵
	مدیریت پساب‌ها و فاضلاب	روستایی-گردشگر	۴/۱۴		۰/۶۶
	اهمیت به پاکیزگی محیط زیست	روستایی	۴/۵۹		۰/۶۹
	کاهش تولید زباله	روستایی	۴/۴۸		۰/۶۴
	عدم آلودگی محیط زیست	روستایی-گردشگر	۴/۵۱		۰/۶۴
	صرفه‌جویی در استفاده از مواد شوینده شیمیایی	روستایی	۴/۳۳		۰/۷۸
حفاظت از محیط	عدم استفاده از درختان در سوخت	روستایی	۴/۶۲	۴/۴۰	۰/۶۸
	استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر(فتوولتائیک و ...)	گردشگران	۴/۲۲		۰/۸۴
	ارائه خدمات رفاهی بومی و سبز به گردشگران	گردشگران	۴/۴۸		۰/۵۷
	ایجاد فضای سبز در اقامتگاه	گردشگران	۴/۴۸		۰/۵۷
	عدم آسیب‌رسانی و خسارت به محیط زیست	گردشگران	۴/۵۱		۰/۶۴
صرفه‌جویی در مصرف منابع	استفاده بهینه از منابع آب	روستایی	۴/۶۶	۴/۴۵	۰/۶۲
	روش‌های جایگزین به منظر کاهش مصرف آب	روستایی	۴/۳۷		۰/۶۸
	جمع‌آوری منابع آبی باران در چاه	روستایی	۴/۴۸		۰/۷۰
	ساختن پنجره‌های روبه آفتاب	روستایی	۴/۱۱		۰/۵۷
رعایت اصول پایداری	رعایت اصول زیست‌محیطی در طراحی	روستایی	۴/۶۲	۴/۲۸	۰/۴۹
	استفاده از مصالح بومی روستا در طراحی اقامتگاه	روستایی	۴/۴۵		۰/۵۲
	عدم استفاده از ظروف پلاستیکی در پذیرایی‌ها	روستایی-گردشگر	۳/۷۷		۰/۶۹
ارزیابی پیامدهای زیست محیطی	حساس به اصول زیست محیطی در احداث اقامتگاه	روستایی	۳/۸۸	۳/۹۴	۰/۶۴
	بکارگیری شیوه‌های بومی مدیریت مخاطرات	روستایی	۴/۰۰		۰/۶۲

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

تفاوت میانگین‌های مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی بین زنان و مردان

همچنین، از آنجایی که صاحبان اقامتگاه‌های بوم گردی از بین دو گروه جنسیتی زنان و مردان بودند، و فرض بر این شد که بین این دو گروه تفاوت معناداری به لحاظ مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی وجود دارد، در ادامه و با توجه به تایید فرض نرمال بودن داده‌ها بر اساس آزمون کلموگروف اسمیرنوف، میزان تفاوت زنان و مردان با استفاده از آزمون تی دو نمونه مستقل انجام شد. همانطور که نتایج نشان می‌دهد، بین زنان و مردان اختلاف قابل توجهی در مقدار میانگین مشخص نمی‌شود اما زنان به دلیل حساس بودن در کار و باتوجه به اخلاقیاتی که دارند بیشتر در برابر محیط زیست احساس مسئولیت دارند(جدول ۵).

جدول ۵- محاسبه میانگین گروه‌های مستقل

جنسیت	میانگین	انحراف استاندارد	خطای میانگین
زنان	۴/۷۱	۰/۱۸	۰/۰۱۴
مردان	۴/۳۲	۰/۲۲	۰/۰۳۱

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

در خصوص تصمیم‌گیری برای سطح مسئولیت‌پذیری زیست محیطی بین زنان و مردان، از آزمون آماری t استودنت دو نمونه‌ای استفاده شد تا مشخص شود آیا بین مؤلفه‌های مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی دو گروه صاحبان زن و مرد اقامتگاه‌ها تفاوت معنادار وجود دارد یا خیر. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که میانگین، اختلافات شکاف زیادی را بین دو گروه زنان و مردان صاحب اقامتگاه در سطح مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی نشان نمی‌دهد. این نتیجه باتوجه به مقدار احتمال معناداری قویا

معنادار ارزیابی می‌شود، چرا که مقدار Sig بیشتر از ۰/۰۵ است و لذا، فرض وجود برابری میانگین پذیرفته نمی‌شود و بنابراین، با ضریب اطمینان ۹۵٪ از صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی و مثبت بودن حدبالا و منفی بودن حدپایین می‌توان بیان کرد تفاوت معناداری از نظر آماری بین زنان و مردان در مسئولیت‌پذیری زیست محیطی وجود ندارد و هر دو جنس نسبت به مسئولیت‌های زیستی حساس می‌باشند (جدول ۶).

جدول ۶- مقایسه تفاوت میانگین‌های مسئولیت‌پذیری در بین زنان و مردان با استفاده از آزمون t دو نمونه‌ای

مقدار فاصله از سطح اطمینان ۹۵٪		t-test برای برابری میانگین‌ها				آزمون لوون		۲ گروه زنان و مردان	
		خطای اختلاف میانگین	اختلاف میانگین	Sig	آماره t	Sig	آماره f		
حدبالا	حدپایین	۰/۱۱	۰/۵۵	۰/۶۳	۰/۴۷	۰/۸۵	۰/۰۳۴	فرض برابری میانگین	محیط زیستی
۰/۲۹	-۰/۱۸	۰/۱۱	۰/۵۵	۰/۶۳	۰/۴۸			فرض نابرابری میانگین	

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

در ادامه تفاوت میانگین عوامل درجه اقامتگاه، تعداد گردشگر، هزینه اقامت، اشتغال‌زایی مستقیم و مسئولیت‌پذیری زیست-محیطی نسبت به فاصله از اقامتگاه (بیشتر و کمتر از میانگین) محاسبه شده است. با توجه به عدد معنی‌داری ۰/۳، ۰/۵۹، ۰/۸۴ و ۰/۷۳، فاصله اقامتگاه از شهر تفاوت معناداری بین فاصله کمتر و بیشتر وجود ندارد. اما بررسی سطح نتایج در فاصله اقامتگاه از مرکز شهر و تفاوت در میزان مسئولیت‌پذیری محیط زیستی نشان داد که باتوجه به سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵، تفاوت معناداری در میانگین‌های این مولفه از لحاظ فاصله وجود داشته است. به طوریکه می‌توان گفت، هرچه میزان فاصله اقامتگاه از شهر کمتر باشد، به دلیل افزایش تعداد گردشگران و میزان اقامت، مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی صاحبان اقامتگاه‌ها بیشتر می‌شود (جدول ۷).

جدول ۷- مقایسه تفاوت میانگین مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی در دو گروه فاصله از شهر (کمتر و بیشتر از میانگین) با استفاده از آزمون t دو نمونه‌ای

مقدار فاصله از سطح اطمینان ۹۵٪		t-test برای برابری میانگین‌ها				آزمون لوون		فاصله اقامتگاه از مرکز شهر (کمتر از میانگین / بیشتر از میانگین)	
		اختلاف میانگین	Sig	آماره t	Sig	آماره f			
حدبالا	حدپایین	۰/۰۷	۰/۲۶	۶/۲۴	۰/۳	۰/۶۵	فرض برابری میانگین	درجه اقامتگاه	
۰/۵۴	-۰/۴۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۷/۱۸			فرض نابرابری میانگین		
۳۷۸۹/۵	-۱۴۸۹/۴	۱۶۳۵	۰/۰۷۸	۵/۶۵	۰/۵۹	۰/۲۴	فرض برابری میانگین	تعداد گردشگر	
۴۶۳۵/۴	-۱۴۲۴/۳	۱۵۴۷	۰/۱۴	۲/۳۳			فرض نابرابری میانگین		
۱۳۱۵۹/۵	-۱۲۱۹۲/۵۴	۱۲۵۳	۰/۲	۴/۴	۰/۸۴	۰/۱۹	فرض برابری میانگین	هزینه اقامت	
۱۴۶۲۳/۳	-۱۳۴۷۱/۳۰	۱۱۴۰	۰/۲۱	۲/۲۵			فرض نابرابری میانگین		
۲/۰۱	-۰/۱۶	۰/۶۲	۰/۱۳	۲/۳۷	۰/۷۳	۰/۷۱	فرض برابری میانگین	اشتغال‌زایی مستقیم	
۱/۱۱	-۰/۳۱	۰/۴۷	۰/۱۹	۴/۵۷			فرض نابرابری میانگین		
۰/۳۴	-۰/۰۵	۰/۰۱	۰/۰۴۵	۳/۴۷	۰/۰۲۱	۰/۳۱	فرض برابری میانگین	مسئولیت‌پذیری محیط زیستی	
۰/۳۲	-۰/۰۳	۰/۰۱۲	۰/۱۱	۸/۲۲			فرض نابرابری میانگین		

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

باتوجه به این که مولفه‌های تحقیق، مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی را در بین روستاییان و گردشگران مورد توجه قرار می‌دهد و این میزان برای این دو گروه متفاوت می‌باشد، در ادامه میزان رعایت مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی صاحبان اقامتگاه برای هر دو گروه روستایی و گردشگران محاسبه شده است. همان‌طور که در جدول ۸ مشخص است، مقدار میانگین به دست آمده

برای روستاییان برابر با ۴/۵۱ و برای گردشگران ۴/۲۷ به دست آمده است. بر این اساس می‌توان بیان نمود که توجه صاحبان اقامتگاه‌ها به محیط زیست و روستاییان بیشتر از گردشگران می‌باشد.

جدول ۸- مقایسه تفاوت مسئولیت‌پذیری در بین جامعه روستایی و گردشگر با استفاده از آزمون t دو نمونه ای

t-test	منتفعین	میانگین	انحراف استاندارد	خطای میانگین
مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی	روستاییان	۴/۵۱	۰/۱۲	۰/۰۱۰
صاحبان اقامتگاه	گردشگران	۴/۲۷	۰/۱۶	۰/۰۲۵

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

باتوجه به این که صاحبان اقامتگاه با دو جامعه روستایی و گردشگر در ارتباط هستند، لازم است مسئولیت‌پذیری زیست محیطی لازم را نسبت به هر دو جامعه رعایت کنند. توجه به جامعه روستایی از این لحاظ که نوع رفتارشان در جذب گردشگر تأثیر دارد و هم اینکه به عنوان بهره‌برداران از محیط هستند اهمیت دارد و توجه به جامعه گردشگر از این جهت که استفاده کننده اصلی اقامتگاه است حائز اهمیت می‌باشد. بررسی‌ها نشان داد که سطح معناداری بدست آمده کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد. بدین معنی که میزان توجه صاحبان اقامتگاه‌ها به روستاییان و گردشگران از فرض برابر بودن تبعیت نمی‌کند و باتوجه به فاصله از سطح اطمینان ۹۵ درصد که مقدار حدپایین و بالا مثبت می‌باشد، میزان توجه صاحبان اقامتگاه‌ها به روستاییان به دلیل حفظان اصلی محیط روستا بیشتر از گردشگران می‌باشد.

جدول ۹- مقایسه تفاوت میانگین مولفه‌ها در دو گروه منتفع(روستاییان و گردشگران) با استفاده از آزمون t دو نمونه ای

روستاییان/گردشگران		آزمون لوون		t-test برای برابری میانگین‌ها	
آماره f	Sig	آماره t	Sig	اختلاف میانگین	مقدار فاصله از سطح اطمینان ۹۵٪
					حدپایین / حدبالا
۰/۶۸	۰/۰۳۶	۰/۳۶۴	۰/۰۰	۰/۰۲۳۵	فرض برابری
					مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی صاحبان اقامتگاه
۰/۶۸	۰/۰۳۶	۰/۴۲۱	۰/۰۰	۰/۰۲۳۴	فرض نابرابری
					مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی صاحبان اقامتگاه

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

نتایج آزمون همبستگی نشان داد که: رابطه مسئولیت‌پذیری زیست محیطی و متغیرهای اشتغال‌زایی مستقیم، غیرمستقیم، محلی و غیر محلی، درآمد سالانه، تعداد گردشگران و درجه اقامتگاه، معنادار و در جهت مستقیم و مثبت و با شدت متوسط تا بالا می‌باشد. به این معنی که هرچه میزان اشتغال ایجاد شده و مقدار درآمد افزایش پیدا نماید، به همان میزان صاحبان اقامتگاه بیشتر احساس مسئولیت‌پذیری خواهند کرد. با توجه به مقدار ضریب همبستگی و سطح معنی‌داری بیشترین همبستگی بین مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی و اشتغال‌زایی مستقیم با مقدار ۰/۵۶ و کمترین آن با متغیر اشتغال‌زایی محلی با مقدار ۰/۳۰ وجود دارد.

جدول ۱۰- نتایج آزمون همبستگی پیرسون متغیرها

ابعاد	نوع همبستگی	ضریب همبستگی	Sig
پیرسون	اشغال‌زایی مستقیم	۰/۵۶	۰/۰۰۷
		۰/۲۲	۰/۰۸
		۰/۳۰	۰/۰۶
		۰/۴۲	۰/۰۲۴
		۰/۳۸	۰/۰۷۴
کندال	تعداد گردشگران	۰/۵۳	۰/۰۳۹
	درجه اقامتگاه	۰/۵۴	۰/۰۶۶

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

برای ارزیابی تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته از رگرسیون خطی استفاده شد که در نتایج همبستگی کل نشان می‌دهد مقدار وابستگی برابر با ۰/۸۱ است. ضریب تعیین تعدیل یافته نیز برابر با ۰/۵۳ گزارش شده که بر این اساس باید بیان کرد که ۰/۵۳ از تغییرات مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی توسط متغیرهای سن، سطح تحصیلات و مقدار درآمد قابل تبیین است. در این مرحله، متغیر مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی و میزان سن، تحصیلات و درآمد، وارد معادله رگرسیونی شدند که هر سه متغیر به عنوان مهمترین متغیرهای اثرگذار بودند. نتایج نشان داد که در متغیر سن همبستگی ۰/۵۸ را از خود نشان می‌دهد و قادر به توضیح ۰/۲۱ درصد از مسئولیت‌پذیر بودن صاحب اقامتگاه با معناداری کمتر از ۰/۰۵ است. مقدار بتا در این رابطه برابر با ۰/۳۰ است. به این معنی که با تغییر یک واحد سن به سمت شرایط مطلوب، به میزان ۰/۳۰ به مسئولیت‌پذیری افراد افزوده می‌شود. در ادامه متغیری که بیشترین همبستگی با مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی را از خود نشان می‌دهد متغیر سطح تحصیلات است. در واقع این متغیر به تنهایی قادر است ۰/۳۵ درصد از تغییرات مربوط به مسئولیت‌پذیری افراد را با سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ تبیین کند. پس مهمترین متغیر اثرگذار در مسئولیت‌پذیری صاحبان اقامتگاه به شمار می‌آید. همچنین مقدار بتا در این رابطه برابر با ۰/۳۶ است، به این معنی که با افزایش یک واحد سطح تحصیلات ۰/۳۶ به سطح مسئولیت‌پذیری افراد افزوده می‌شود. در نهایت متغیر درآمد با همبستگی ۰/۷۱ با مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی بررسی شد. در واقع این متغیر به تنهایی قادر است ۰/۲۶ درصد از تغییرات مربوط به مسئولیت‌پذیری افراد را با سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ تبیین کند. مقدار بتای بدست آمده در این رابطه برابر با ۰/۳۲ است، به این معنی که با افزایش یک واحد میزان درآمد ۰/۳۲ به سطح مسئولیت‌پذیری افراد افزوده می‌شود.

جدول ۱۱- خلاصه مدل (Model Summary)

مدل	مقدار r^2	R Square	R	Adjusted Square	Std. Error of the Estimate
۱	۰/۸۱	۰/۵۳	۰/۶۲۳		۰/۲۵۶۸۷

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

جدول ۱۲- سطح همبستگی، ضریب تعیین و ضریب معناداری رگرسیون بین سن و مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی

متغیر مستقل	ضریب تعیین	ضریب تعدیلی	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	مقدار t	سطح معناداری Sig
			b	Std. Error			
سن	۰/۵۸	۰/۲۱	۳/۲۱	۰/۴۵	۰/۳۰	۴/۴	۰/۰۶
تحصیلات	۰/۷۸	۰/۳۵	۵/۴۱	۰/۳۱	۰/۳۶	۶/۳	۰/۰۱۴
درآمد	۰/۷۱	۰/۲۶	۶/۲۶	۰/۴۰	۰/۳۲	۷/۸	۰/۰۰۶

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

تحلیل تفاوت میانگین ابعاد مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی

برای آزمون فرضیات مذکور از آزمون t استودنت استفاده شد. باتوجه به جدول برای همه ابعاد مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی مقدار معناداری کمتر از ۰/۰۵ است و لذا، می‌توان نتیجه گرفت وضعیت موجود همه این ابعاد بالاتر از سطح متوسط ۳ ارزیابی شده است. بنابراین، با ضریب اطمینان ۹۵ درصد می‌توان نتیجه گرفت که وضعیت ابعاد مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی در بین صاحبان اقامتگاه‌ها شامل مسئولیت عدم آلودگی محیط‌زیست، حفاظت از محیط‌زیست، صرفه جویی منابع، رعایت اصول پایداری محیط و ارزیابی پیامدهای زیست‌محیطی بالاتر از سطح متوسط است. این نتیجه گویای این است که در بین صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی، توجه به مولفه‌های زیست‌محیطی در بین صاحبان اقامتگاه‌ها بالا بوده که از این بین، عامل حفاظت از محیط‌زیست با آماره ۲۸/۹۱ بیشترین میانگین را داشته‌اند.

جدول ۱۳- نتایج آزمون t برای وضعیت موجود سطح مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی

متغیرهای پژوهش	آماره T	میانگین	انحراف	سطح	اختلاف	95% Confidence Interval of the Difference
----------------	---------	---------	--------	-----	--------	---

	سطح بالا	سطح پایین	میانگین	معناداری	معیار			
عدم آلودگی محیط زیست	۱/۳۹	۱/۱۱	۱/۲۵	۰/۰۰	۰/۳۵	۴/۲۵	۱۸/۲۴	
حفاظت از محیط زیست	۱/۶	۱/۳۴	۱/۴۹	۰/۰۰	۰/۲۵	۴/۴۹	۲۸/۹۱	
صرفه جویی منابع	۱/۴۵	۱/۲۹	۱/۳۵	۰/۰۰	۰/۲۶	۴/۳۵	۲۶/۲۷	
رعایت اصول پایداری محیط	۱/۵۴	۱/۱۹	۱/۳۷	۰/۰۰	۰/۴۴	۴/۳۷	۱۶/۰۰	
ارزیابی پیامدهای زیست محیطی	۱/۲۹	۰/۹۹	۱/۱۴	۰/۰۰	۰/۳۷	۴/۱۴	۱۵/۹۶	

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

مصرف بیش از حد منابع طبیعی کره زمین در عصر حاضر انسان و محیط زیست پیرامون او را تحت تأثیر قرار داده است و ظهور هویت مصرف‌گرایی، که ضربه بزرگی به طبیعت زده و باعث به وجود آمدن بحران زیست‌محیطی فراوانی شده و زندگی انسان را به مخاطره انداخته است. در این راستا یکی از فعالیت‌های انسانی که ارتباط عمیقی با محیط زیست دارد گردشگری و خدمات مرتبط با آن می‌باشد. لذا انتظار می‌رود کلیه انسان‌ها در هر سطحی به رعایت استانداردهای زیست محیطی پردازند که یکی از آن‌ها صاحبان اقامتگاه‌های بوم گردی می‌باشد. لذا، هدف پژوهش حاضر تبیین سطح مسئولیت‌پذیری زیست محیطی صاحبان اقامتگاه‌های گردشگری در استان خراسان رضوی است. در این راستا انتخاب شهر مشهد به عنوان مقصد گردشگری بسیاری از مسافران داخلی و خارجی توسعه فعالیت‌های گردشگری را در مشهد و سایر نواحی استان تحت تأثیر قرار داده است. در این بین نواحی روستایی نیز از این چرخه به دور نبوده و مزایای زیادی نصیبشان گردیده است. در واقع نواحی روستایی به دلیل دارا بودن جاذبه‌های فراوانی از جمله طبیعی و انسانی، که به عنوان نمونه می‌توان به باغات، کویرها، کوهستان، رودها، آبشارها، آثار باستانی، بافت تاریخی، غذاهای سنتی و ... اشاره داشت، همواره در طول سال پذیرای مهمانان و گردشگران به شمار می‌روند. همچنین باتوجه به اینکه تعداد زیادی از روستاها دارای بافت‌های قدیمی و تاریخی هستند، احداث اقامتگاه بوم گردی به عنوان یکی از مهمترین جاذبه‌های انسان‌ساخت شناخته می‌شود که با برخورداری از سبک سنتی و فرهنگ بومی روستایی احداث شده اند و گردشگران را برای سپری کردن اوقات فراغت در طول هفته پذیرا می‌باشند. امروزه با توجه به مشکلات زندگی شهری و احساس نیاز به گشت و گذار، توجه به نواحی روستایی و دیدن از آثار تاریخی و شرایط طبیعی آن‌ها را بیش از پیش کرده است. نظر به اینکه این توانمندی که اقامتگاه‌های بوم گردی برای روستاها فراهم کرده‌اند، مدیریت آن‌ها از این جهت که ارتباط مستقیم با محیط زیست و جامعه روستایی دارند از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است و هرگونه بهره برداری از آن به طور مستقیم و غیر مستقیم بر محیط زیست روستا و جامعه میزبان اثر گذار خواهد بود. بر این اساس این مطالعه در راستای بررسی مسئولیت‌پذیری صاحبان اقامتگاه‌ها از نظر زیست محیطی، نسبت به دو گروه هدف (جامعه روستایی و گردشگران) اقدام شد. با توجه به اینکه رفتارها و فعالیت‌های مخرب تفریحی گردشگران ممکن است بر محیط مقصد گردشگری تأثیر مستقیم و غیرمستقیم منفی بگذارند، کاهش میزان اثرات منفی گردشگری بر محیط زیست از اولویت‌ها و نگرانی‌های اصلی در این حوزه به شمار می‌آید. لذا، امروزه رفتار مسئولانه زیست محیطی گردشگران در دستیابی به توسعه پایدار گردشگری، ضرورت زیادی یافته است در زمینه گردشگری، رفتار مسئولانه زیست محیطی گردشگران بستگی به میزان تأثیر رفتار گردشگران بر محیط و میزان ریاضت‌ها در مقصد گردشگری دارد. یکی از این مقاصد گردشگری نواحی روستایی است که دارای اهمیت فراوانی بوده و باید در جهت حفظ آن رفتار مسئولانه‌ای در پی گرفت. بر این اساس بررسی نظری و همچنین مشاهدات میدانی شاخص‌های تحقیق، استخراج و مبنای سوالات پرسشنامه قرار گرفت. در ابتدا میانگین هر کدام از شاخص‌های تحقیق بدست آمد که صاحبان اقامتگاه‌های بوم گردی به مباحث زیست محیطی اهمیت فراوانی می‌دهند و تمام میانگین‌ها بالای سطح متوسط بدست آمده است که نشان‌دهنده اهمیت محیط زیست در توسعه گردشگری است. در واقع صاحبان اقامتگاه‌های بوم گردی استان خراسان رضوی به این درک رسیده‌اند که توجه به محیط زیست نقش بسیار زیادی را در رونق و توسعه فعالیت‌های گردشگری در روستا دارد چراکه هرچه بر کیفیت محیط زیست افزوده شود، گردشگران بیشتری برای گذران اوقات فراغت به آن روستا مراجعه خواهند کرد. برای صاحبان اقامتگاه‌های بوم گردی باتوجه به این که دارای

پیشینه روستایی و بومی در روستا هستند، حفاظت از محیط زیست و توجه به جنبه‌های مختلف زندگی روستاییان در بین شاخص‌ها دارای اهمیت زیادی است. در این راستا مسئولیت‌پذیری در بین اقامتگاه‌های بوم‌گردی از جنبه زیست‌محیطی مورد ارزیابی قرار گرفت که مشخص شد بیشترین میانگین مربوط به اقامتگاه‌های بی بی بانو و ارگ رادکان است و در سایر اقامتگاه‌ها میانگین بالای ۴ بدست آمده است. نتایج کارهای مدیریتی در بین زنان و مردان همواره یکسان نمی‌باشد. صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی در پژوهش حاضر بین دو گروه زنان و مردان می‌باشد که بررسی سطح مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی هر کدام نشان داد تفاوت معناداری بین زنان و مردان در رعایت استانداردها وجود ندارد که با نتایج تحقیقی که سیگالا (۲۰۰۸) در خصوص رویکرد مدیریت زنجیره تأمین برای بررسی نقش تورگردان در گردشگری انجام داد، همسویی دارد. همان طور که بیان شد، صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی زنان و مردان می‌باشند. به همین منظور میزان سطح مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی در بین زنان و مردان مقایسه شد و نتایج به دست آمده نشان داد: مسئولیت‌پذیری زنان تا حدودی بیشتر از مردان است که این می‌تواند به دلیل روحیاتی که زنان دارند، میزان توجه به محیط‌زیست روستا و مردم بومی را بالا برده است که این نتیجه نیز با نتایج پژوهش پارک و همکاران (۲۰۱۴) همسویی و مطابقت دارد. با توجه به اینکه ویژگی‌های فردی بر روند عملکرد آن‌ها اثرگذار خواهد بود، در این تحقیق برخی از رابطه و تأثیر برخی از ویژگی‌های شخصی چون سن، سطح تحصیلات و درآمد بر مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی سنجش شد که نتایج نشان داد هر کدام از عوامل به میزان قابل توجهی در تبیین مدل تأثیر دارند و به طور کلی حدود ۵۳ درصد از متغیر وابسته را پیش‌بینی می‌کند که این میزان برای متغیر سن برابر با ۲۱ درصد از کل پیش‌بینی، تحصیلات ۳۵ درصد و درآمد حدود ۲۶ درصد از متغیر وابسته را می‌تواند پیش‌بینی کند که این بخش با نتایج پژوهشی که برامر و همکاران (۲۰۰۷) مطابقت و همسویی دارد. در این راستا برای افزایش سطح مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی در نواحی روستایی، موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

- آموزش اصول و راهکارهای حفاظت از محیط زیست روستا برای صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی
- ارائه آموزش‌هایی در خصوص آسیب‌پذیری محیط روستا به صاحبان اقامتگاه‌ها و حفاظت از آن
- بررسی اثرات اقامتگاه بر جامعه و محیط‌زیست روستا و اقدام در راستای کاهش پیامدهای نامطلوب زیست‌محیطی
- ترویج فرهنگ عدم استفاده از ظروف یکبار مصرف و تجزیه ناپذیر در راستای حفاظت از طبیعت در بین کارکنان اقامتگاه‌ها.

منابع

- Adriana, B. (2009). **Environmental supply chain management in tourism: The case of large tour operators**. *Journal of Cleaner Production*, 17(16), 1385-1392.
- Aluchna, M. (2010). **Corporate social responsibility of the top ten: examples taken from the Warsaw Stock Exchange**. *Social responsibility journal*, 6(4), 611-626.
- Brohman, J. (1996). **New directions in tourism for third world development**. *Annals of tourism research*, 23(1), 48-70.
- Budeanu, A. (2005). **Impacts and responsibilities for sustainable tourism: a tour operator's perspective**. *Journal of cleaner production*, 13(2), 89-97.
- Butler, R., Hall, C. M., & Jenkins, J. (1997). **Tourism and Recreation in Rural Areas**. *Journal of Environmental Psychology*, 1- 261.
- Choi, C., Sirakaya, A., (2006), "**Sustainability indicator for managing community tourism**", *tourism Management*, 27: 1274-1289.
- Christou, P., & Sharpley, R. (2019). **Philoxenia offered to tourists? A rural tourism perspective**. *Tourism Management*, 72, 39-51.
- Cohen, B., and Winn, M.I. (2007). **Market imperfections, opportunity and sustainable entrepreneurship**. *J Bus Venturing*. 22: 29-49.
- Coles, T., Warren, N., Borden, D. S., & Dinan, C. (2017). **Business models among SMTEs: Identifying attitudes to environmental costs and their implications for sustainable tourism**. *Journal of Sustainable Tourism*, 25(4), 471-488.
- Dávid, L. (2011). **Tourism ecology: towards the responsible, sustainable tourism future**. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 3(3), 210-216.
- Elkington, P., & Smallman, C. (2002). **Managing project risks: a case study from the utilities sector**. *International Journal of Project Management*, 20(1), 49-57.
- Erdem, B., & Tetik, N. (2013). **An environmentally-sensitive approach in the hotel industry: Ecolodges**. *International Journal for Responsible Tourism*, 2(2), 22.
- Erdogan, N., & Tosun, C. (2009). **Environmental performance of tourism accommodations in the protected areas: Case of Goreme Historical National Park**. *International Journal of Hospitality Management*, 28(3), 406-414.
- Fahlquist, Jessica Nihle'n(2008). **Moral Responsibility for Environmental Problems-Individual or Institutional**. published with open access at Springerlink.com.
- Forsyth, T. (1997). **Environmental responsibility and business regulation: The case of sustainable tourism**. *Geographical Journal*, 163(3), 270-280.
- Han, J., Lee, M., & Hwang, Y. S. (2016). **Tourists' environmentally responsible behavior in response to climate change and tourist experiences in nature-based tourism**. *Sustainability*, 8(7), 644.
- Horváth, A., & Jónás-Berki, M. (2018). **Environmental and social responsibility supplemented with green case studies from the side of the tourism service providers**. *Turizam*, 22(2), 52-62.
- Kasim, A. (2006). **The need for business environmental and social responsibility in the tourism industry**. *International journal of hospitality & tourism administration*, 7(1), 1-22.
- Kuvan, Y., & Akan, P. (2012). **Conflict and agreement in stakeholder attitudes: Residents' and hotel managers' views of tourism impacts and forest-related tourism development**. *Journal of Sustainable Tourism*, 20(4), 571-584.
- Larson, A.L. (2000). **Sustainable innovation through an entrepreneurship lens**. *Business Strategy and the Environment* 9(5): 304-317.
- López-Gamero, M. D., Molina-Azorín, J. F., & Claver-Cortes, E. (2011). **The relationship between managers' environmental perceptions, environmental management and firm performance in Spanish hotels: a whole framework**. *International Journal of Tourism Research*, 13(2), 141-163.
- Macleod, D.V.L. Gillespie, S.A. (2010). **Sustainable tourism in rural Europe: approaches to developmen**, *Sustainable tourism in rural Europe: approaches to development*, 300.

- Mathew, P. V., & Sreejesh, S. (2017). **Impact of responsible tourism on destination sustainability and quality of life of community in tourism destinations**. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 31, 83-89.
- Melgar, N. Mussio, I. and Rossi, M. (2013). **Environmental Concern and Behavior: Do Personal Attributes Matter?**, *Department de Economia Facultad de Ciencias Sociales Universidad de la republica*, ISSN 07987-7484.
- Molina-Azorin, J. F., Tari, J. J., Pereira-Moliner, J., Lopez-Gamero, M. D., & Pertusa-Ortega, E. M. (2015). **The effects of quality and environmental management on competitive advantage: A mixed methods study in the hotel industry**. *Tourism Management*, 50, 41-54.
- Oviedo-Garcia, M. A., Castellanos-Verdugo, M., & Martin-Ruiz, D. (2008). **Gaining residents' support for tourism and planning**. *International journal of tourism research*, 10(2), 95-109.
- Parrish, B.D. (2010). **Sustainability-driven entrepreneurship: Principles of organization design**. *Journal of Business Venturing*, 25: 510-523.
- Rodríguez, F. J. G., & Cruz, Y. D. M. A. (2007). **Relation between social-environmental responsibility and performance in hotel firms**. *International Journal of Hospitality Management*, 26(4), 824-839.
- Saka, Surmeli & Oztuna, Mehpare, Hikmet & Aysun (2009), **Which attitudes preservice teachers' have towards**, environmental ethics, *Procedia Social and Behavioral Sciences* 1. 2475-2479.
- Shang-Pao YEH, Anestis K. FOTIADIS, (2014). **Social Interactions in Rural Tourism: A Host Perspective Case Study**, pp. 131-143.
- Sharpley. R. (2002). **Rural tourism and the challenge of tourism diversification: the case of Cyprus**. *Tourism Management*, 23(3), 233-244.
- Sigala, M. (2008). **A supply chain management approach for investigating the role of tour operator on sustainable tourism: The case of TUI**. *Journal of Cleaner Production*, 16(15), 1589-1599.
- Su, L., & Swanson, S. R. (2017). **The effect of destination social responsibility on tourist environmentally responsible behavior: Compared analysis of first-time and repeat tourists**. *Tourism Management*, 60, 308-321.
- Türkay, O., Solmaz, S. A., & Şengül, S. (2011). **Strategic analysis of the external environment and the importance of the information: Research on perceptions of hotel managers**. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 24, 1060-1069.
- Utting, P. (2000). **Business responsibility for sustainable development (No. 2)**. Geneva 2000 Occasional.
- Wang, C. H., & Buckley, R. (2010). **Shengtai anquan: Managing tourism and environment in China's forest parks**. *Ambio*, 39(5-6), 451-453.
- Welford, R. (2016). **Corporate environmental management 1: systems and strategies**. Routledge.
- Zhang, Y., Zhang, J., Ye, Y., Wu, Q., Jin, L., & Zhang, H. (2016). **Residents' environmental conservation behaviors at tourist sites: Broadening the norm activation framework by adopting environment attachment**. *Sustainability*, 8(6), 571.

Responsible Businesses: Measuring the environmental responsibility level of Ecolodges Case Study: Khorasan Razavi

Abstract

The close relationship between rural tourism and the environment is one of the concerns that has always attracted attention. The tourism industry is currently one of the most important sources of income. Therefore, the owners of Ecolodges as the main caretakers of tourism have a lot of responsibilities in business and providing services in accordance with environmental standards to tourists. Therefore, the purpose of this study is to investigate the environmental responsibility of the owners of rural ecosystems. Therefore, the statistical population of the present study is 27 owners of Ecolodges in Khorasan Razavi province. The research is applied in terms of purpose and in terms of descriptive-analytical method. The analysis is based on combined data collected in the descriptive part of this information using library resources and in the analytical section using field findings (questionnaire and interview) and linear regression was used. The results showed that overall environmental responsibility among the owners of the ecosystems studied is ideally higher (above average level 3). Based on the results of the two-sample t -tests, it was found that the villagers had more attention than the tourists. According to the correlation test, there was a significant relationship between environmental responsibility and employment (direct, indirect, local and non-local), income, number of tourists, and degree of residence. This means that the more employment created and the higher the income, the more homeowners will feel more responsible. Finally, linear regression test revealed that the variables of age, education and income level of the eco-dwellers had an impact on their environmental responsibility.

Keywords: Tourism Development, Responsibility, tourism enterprise, Responsible tourism, Ecolodge

Extend Abstract

Introduction

Owners of Ecolodges, as key caretakers, need to comply with environmental obligations to the environment. Also one of the assumptions confirming the positive impacts of the residences is the compliance of their owners with environmental principles and standards, which makes the responsibility of the owners of the residences very important. Positive feedback from rural tourism is increasingly associated with responsible behavior and failure to comply with it means environmental degradation, depletion of resources, environmental pollution, and environmental instability in general. Rural ecosystem owners are now primarily responsible for the positive and negative consequences of residency guests in the targeted tourism and environmental surrounding villages, and neglecting this has a negative and irreversible impact on the rural environment. Due to the impact of Ecolodges residences on the environment, compliance with the environmental principles among the owners of the residences seems necessary.

Methodology

Since the present study examines the responsibility of Ecolodges, it is descriptive and analytical in terms of method and the necessary information is obtained through library and field studies. Thus, the sample of the research is among the owners of Ecolodges in a number of ways. Therefore, the owners of 27 Ecolodges in 19 tourism villages were evaluated. The survey showed that the villages in which Ecolodges residences were built mainly had many natural and human attractions including natural attractions (landscapes, gardens, etc.), architecture (old buildings, historical baths, residential texture, etc.). There are cultural, (dialects and special dialects of local, handicrafts) and historical (cemeteries, stone inscriptions, etc.) in all the villages studied, which is a strong point in attracting tourists.

Results and discussion

The average of the indices showed that the owners of Ecolodges residences have largely complied with the requirements, in view of the lack of water resources in the countryside and drought, the

optimal use of water resources with a mean of 4.66 highest and the absence of plastic containers. The lowest average (3.77) was obtained in canteens because of the convenience of serving food and drinks in plastic containers and not having to re-wash it. Overall, the averages indicate an acceptable level of responsibility among the owners of Ecolodges towards tourists and the local community. Examination of the mean indices showed that out of the 20 variables studied, all cases were above the average (3 .) There is no significant difference in the mean between men and women, but women are more responsive to the environment because of their sensitivity to work and to their ethics. The average value obtained was 4.51 for the villagers and 4.27 for the tourists. On this basis, it can be stated that the residents' attention to the environment and the villagers is more than tourists. The results of correlation test showed that the relationship between environmental responsibility and direct, indirect, local and non-local employment variables, annual income, number of tourists and accommodation quality was significant and in direct and positive direction with moderate to high intensity. This means that the more employment created and the higher the income, the more homeowners will feel more responsible. Regarding the correlation coefficient and significance level, the highest correlation was between environmental responsibility and direct employment with 0.56 and the lowest with 0.30 local employment variable. Linear regression was used to evaluate the effect of independent variables on the dependent variable, which showed that the amount of dependency was 0.81 in the total correlation results. The adjusted coefficient of variation was reported to be 0.53, which indicates that 0.53 of the environmental liability changes can be explained by the variables of age, level of education, and amount of income.

Conclusion

The highest averages are for the Bani Banu and Radkan Residences, while the other averages are above 4. Owners of Ecolodges were between the two groups of men and women, which showed that there was no significant difference between men and women in adhering to the standards. Owners of Ecolodges are men and women. For this purpose, the level of environmental responsibility was compared between men and women, and the results showed that women's responsibility is somewhat higher than men. Given that individual characteristics will affect their behavior, each of these factors has a significant influence on the model explanation and generally predicts about 53% of the dependent variable, which is 21% for the age variable. Of all the forecasts, education can predict 35% and income about 26% of the dependent variable.

Keywords: Tourism Development, Responsibility, tourism enterprise, Responsible tourism, Ecolodge